

**Рецензія на підручник
«Порівняльне правознавство»,
підготовлений колективом авторів кафедри
теорії держави і права Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»**

Становлення та розвиток правової системи України, визначення її місця на правовій карті світу актуалізує проведення порівняльно-правових досліджень. Саме порівняльно-правові дослідження дозволяють зрозуміти ті явища і процеси, які відбуваються на сьогодні в національній правовій системі, а також використати позитивний досвід зарубіжних країн у вирішенні тих чи інших державно-правових проблем. У зв'язку з цим підготовлений колективом кафедри теорії держави і права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» підручник «Порівняльне правознавство» є вкрай своєчасним і необхідним.

Рецензований підручник «Порівняльне правознавство» є другим виданням. Перше видання цієї праці вийшло друком у 2003 р. і отримало позитивні відгуки з боку наукової громадськості та студентства. Новий підручник складається з десяти розділів, питань для самоконтролю та списку рекомендованої літератури. Зміст підручника містить систематизоване викладення відповідної навчальної дисципліни, відповідає програмі дисципліни, має високий науково-методичний рівень, містить необхідний довідковий апарат.

Розділ 1 «Порівняльне правознавство: загальна характеристика» розкриває об'єкт, предмет порівняльного правознавства, його методологію, структуру, функції та місце останнього в системі юридичних наук. Автори не обмежуються традиційним розглядом відповідних питань, а викладають їх комплексно і звертають увагу студентів на проблемні положення з відповідною аргументацією своєї позиції. Досить переконливо визначено місце порівняльного правознавства в системі юридичних наук, особливості об'єкта та предмета порівняльного правознавства, структуру порівняльного правознавства та його функції.

Розділ 2 «Правові системи та правові сім'ї як основні об'єкти порівняльного правознавства» присвячений поняттю, рисам та структу-

рі правової системи, загальній характеристиці правової карти світу, поняттю «правова сім'я», класифікації та типології правових систем, мішаним правовим системам та європейському праву.

Вагомим здобутком підручника слід вважати те, що поряд із національними правовими системами виокремлюються так звані наднаціональні правові системи — міжнародні, які поширюються на соціальні системи кількох держав (наприклад система Європейського Союзу) та релігійні правові системи, які поширюють свою дію на конкретну релігійну громаду, а також субнаціональні, які існують у межах єдиної національної системи, але водночас мають значну автономію та специфіку. Такий підхід є безперечно новим для порівняльного правознавства і дав можливість авторам по-новому підійти до характеристики правової карти світу.

Третій, четвертий, п'ятий розділи присвячено загальній характеристиці романо-германської правової сім'ї та її джерелам. У цих розділах розкрито особливості та основні етапи розвитку романо-германської правової сім'ї, її зв'язок з римським правом, відзначено вплив канонічного права на формування романо-германського права, детально розглянуто публічне і приватне право.

Шостий, сьомий та восьмий розділи підручника присвячені англо-американській правовій сім'ї та особливостям правових систем США. Особливої уваги заслуговує розгляд авторами підручника питання, пов'язаного з правовими системами країн Співдружності Націй, їх особливостей та системи джерел права. Крім того, на сьогодні в жодному вітчизняному підручнику з порівняльного правознавства ці правові системи не досліджуються на такому високому науковому рівні. Останні розділи підручника присвячені релігійним та традиційним правовим системам. Надана загальна характеристика правовим системам релігійного та традиційного типу.

Цікавим у науковому плані виявився підхід авторів до проблематики класифікації та типології правових систем, по-новому розглянуто питання об'єднання правових систем у правові сім'ї на підставі особливостей правової свідомості та правової культури суспільства. Це дало можливість авторам підручника виділити чотири правові сім'ї — романо-германську, англо-американську, релігійну та традиційну (с. 37) та зробити висновок, що ці правові сім'ї являють собою чотири універсальних типи права, які охоплюють всю правову карту світу. Всі правові системи окремих держав, державоподібних утворень чи інших соціальних суб'єктів формувались під впливом одного з цих

основних типів права або їх комбінації. Здобутком саме харківської юридичної школи є обґрунтування принципової відмінності релігійних та традиційних систем, які довгий час розглядалися складниками єдиної правової сім'ї.

Особливої уваги заслуговує розгляд авторами підручника питання, пов'язаного з правом Європейського Союзу та Ради Європи, в якому визначено вплив права цих європейських міждержавних організацій на національні правові системи їх держав-членів, а також на країни, з якими укладено угоди про асоціацію та партнерство (с. 47–49).

Не менш актуальним та науково значимим є окремий розділ, присвячений дослідженню правових систем Скандинавських країн та держав Латинської Америки. Автори у межах розділу проаналізували основні етапи становлення і розвитку правових систем Скандинавських країн та країн Латинської Америки, визначили систему джерел права, а також характерні особливості цих правових систем.

У підручнику достатньо уваги приділено питанню місця правової системи України серед правових систем сучасності, визначено історичні обставини, які обумовили самобутність вітчизняної правової системи (с. 53–55).

Підручник містить досить велику кількість рекомендованої літератури до кожного розділу, яка складається не тільки з праць класичних науковців, а й із сучасних порівняльно-правових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених-компаративістів.

Підручник «Порівняльне правознавство» відповідає вимогам, що ставляться Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України до такого типу видань, має високий науково-методичний рівень, містить необхідний довідковий апарат, написаний в доступній формі, викладення матеріалу відрізняється об'єктивністю, науковістю та чіткою логічною послідовністю.

Підручник стане у пригоді студентам, викладачам навчальних закладів юридичного профілю, а також тим, хто цікавиться питаннями сучасної компаративістики.

О. В. Кресін, кандидат юридичних наук, доцент,
член-кореспондент Міжнародної академії
порівняльного права, завідувач Центру
порівняльного правознавства (Інститут держави
і права ім. В. М. Корецького НАН України)